

Strom symbol růstu, zrání a poznání

Galerijní animace k výstavě

Petra Buzková /Strom

Galerie U Kunštátů, Praha

3. května – 2. června 2013

autorka animace: Mgr. Monika Vortelová, výtvarný pedagog

MgA. Lucie Vojtíšková

kurátorka

Praha 2014

OBSAH

ÚVOD	3
ZÁKLADNÍ INFORMACE O PROGRAMU	6
CÍLE PROGRAMU	7
PRŮBĚH GALERIJNÍ ANIMACE	10
FÁZE GALERIJNÍ ANIMACE	16
POUŽITÉ METODY	17
ZÁVĚR	18
PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE	20
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	22
PŘÍLOHY	23

ÚVOD

Výstava Strom byla prezentací nového cyklu maleb mladé malířky Petry Buzkové. Samotný cyklus vznikl na základě inspirace prostorem Galerie U Kunštátů. Ten natolik autorku oslovil, že chtěla výstavu uskutečnit právě v románském sklepení a inspirovala ji k prvním krokům v tvorbě. V konečném výsledku je cyklus Strom vyústěním intenzivního osobního prožitku autorky z knihy Citadela od Antoine de Saint-Exupéryho. Pro pochopení básnické meditace o smyslu života a světa si Petra Buzková zvolila osobitý přístup. Proces osobního zpracování textu jí měl pomoci knihu přečíst, ale také odpovědět na známou otázku: „Co tím chtěl autor říci?“ Prožití knihy vychází z četby a paralelního přepisu celého titulu. Autorka jednotlivé stránky přepisovala propiskou na volné listy papíru. Rituál přepisu je formou meditace, jejímž cílem je pochopení obsahu. Současně s přepisovaným textem vznikala malba a kresba na plátno. Kresba kuličkovým perem byla založena na práci s linkou. Kompozičním zpracováním linie pracovala autorka s motivem stromu, který je důležitým motivem knihy. Život stromu je zde metaforou života člověka, je symbolem růstu, zrání a poznání. Kresby vznikaly paralelně s přepisem, přesto je nemůžeme považovat za ilustrace k textu. Jsou spíše ilustracemi autorčiných osobních prožitků a pochopení knihy Citadela. Můžeme je chápat jako jakési osobní stromy poznání. Vedle kreseb vznikaly malby, z nichž některé vyobrazenými předměty znázorňují konkrétní scény z knihy. Tyto předměty jsou symboly pasáží, které autorku silně oslovily. Jiné obrazy jsou metaforickým vyobrazením vybraných motivů či konstatováním autorčiných myšlenek a pocitů z knihy.

Kouzlo galerie v románském sklepení nás neopustilo, ani když jsme si uvědomily velké omezení v instalaci a nevhodné klimatické podmínky pro malby. Do zdiva jsme nemohly jakkoli zasahovat a vzhledem k nízkému rozpočtu výstavy jsme nemohly použít panely, po kterých jsme z estetických důvodů ani netoužily. Nakonec jsme si pomohly u větších formátů špalky ze

stromů, což kromě funkčnosti byla také tematická záležitost. Na menší formáty nám bylo nakonec dovoleno vkládat hřebíčky do již vzniklých mezer ve zdivu. Neideální bylo také osvětlení galerie, které bylo umístěno v podlaze sklepa, co se ale zdálo být negativní pro díla, nemuselo být negativní pro galerijní animaci. Nakonec celá výstava vypadala i za omezených realizačních podmínek velmi dobře jak ke spokojenosti autorky, tak mé jakožto kurátorky a s pozitivními ohlasy jsme se setkávaly i u návštěvníků výstavy.

K realizaci galerijní animace k výstavě Strom jsem si přizvala zkušenou a velmi kvalitní výtvarnou pedagožku Moniku Vortelovou. Galerijní animace se snažila využít autenticity prostoru galerie U Kunštátů, s cílem zprostředkovat a rozkrýt významové vrstvy díla Petry Buzkové. Animace soustředila svoji pozornost na obrazy – kresebné přepisy, vycházející z intenzivního osobního prožitku při čtení Exupéryho knihy Citadela. Tak jako autor knihy přemítá o smyslu života, i Petra se snažila vymezit minulost a budoucnost, své postavení v životě a rodině. Ústředním motivem díla i samotné animace je „strom“ jako symbol růstu, zrání a poznání.

Galerie je provozována v ojedinělých prostorách románského sklepení, dříve náležících k románskému paláci z poloviny 12. století. Vedle magické atmosféry, navozující nové vnímání prostoru, místa a času, sebou galerie přináší i řadu specifíků, na která musel být brán zřetel při instalaci i samotné galerijní animaci. Během galerijní animace jsme aktivně pracovaly s „limity“ galerijních prostor a naopak, jsme je v pozitivním slova smyslu využily v náš prospěch.

„limity“:

- rozčlenění do 3 částí
- světla v zemi (omezené světlo)
- podlaha z kamenů nepravidelných tvarů a nerovného uspořádání

Galerijní animace vznikala postupně se vznikem výstavy. Již od začátku, kdy jsme měly téměř definovaný koncept cyklu maleb, byla Monika informována. Dostávala veškeré informace týkající se konceptu, ale také instalace, jejíž varianty se několikrát měnily. Pro vytvoření animace dostala k dispozici texty k výstavě (koncept, tiskovou zprávu i tiráž, protože každý text je orientován na jiného čtenáře, může se podání stejné informace mírně odlišovat a Monika si je tak mohla přebrat dle svých potřeb) a fotodokumentaci vzniku děl. Navštívily jsme společně prostory galerie a diskutovaly nad možnostmi realizace výstavy potažmo galerijní animace. Tato forma spolupráce nám tedy dovolila školy oslovit ještě před zahájením výstavy s již kompletním programem galerijní animace. Program byl primárně určen pro základní školy, ale byly jsme připravené i na variantu mateřské školy, střední školy a také rodiče s dětmi v rámci Dne otevřených dveří celorepublikové akce Týden uměleckého vzdělávání.

Základní informace o programu

Termín konání: 3. května – 2. června 2013.

Místo konání: Galerie U Kunštátů, Řetězová 222/3, Praha 1.

Téma: Strom symbol růstu, zrání a poznání.

Cílová skupina: děti a mládež.

Délka programu: podle věku dětí 45 – 75 minut (MŠ – SŠ).

Práce vypracována na základě galerijní animace se 4. třídou ZŠ.

Provázanost s RVP: vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura), Člověk a společnost (Dějepis), Člověk a jeho svět (Místo, kde žijeme, Lidé a čas) Umění a kultura (Výtvarná výchova).

Cíle programu

Jako kurátor výtvarných umění je jednou z mých náplní práce zprostředkovávat umění veřejnosti. Vytvořit most mezi uměleckým dílem a divákem. Umělecké dílo začíná existovat ve chvíli, kdy má svého recipienta a prostřednictvím jeho vnímání se stává reálným. V současné době se mnoho lidí umění bojí, především současného. Mají pocit, že musí nutně rozluštit myšlenku autora, že je jen jeden správný způsob jak dílo číst. Pokud se jim to nepodaří, mají pocit, že umění nerozumí, že jim nic nedává, případně se ho bojí a do galerie se už nikdy nevrátí. Není prvořadé rozluštit myšlenku umělce. Důležité je pokusit se dílo interpretovat na základě svých zkušeností, myšlenek, pocitů či fantazie. Když člověk neví u čeho začít, základem je říct si, jestli se mu dílo vizuálně líbí nebo nelíbí. Jestli k němu dílo „hovoří“ a vzbuzuje v pozorovateli otázky. Tím už zaujme vůči dílu nějaký postoj, který může a nemusí dále rozvíjet. Jako kurátor používám hlavně psané slovo, prostřednictvím kterého se snažím divákovi předat myšlenku autora a nasměrovat ho k „správnému“ vnímání díla. Stejně tak toho mohu docílit komentovanou prohlídkou. Ale obzvlášť u dětí je to nedostačující forma prezentace umění. Pokud si chceme vychovat budoucí návštěvníky galerií výtvarného umění a i případné kupce děl, musíme sáhnout po účinnějším prostředku a tím je galerijní animace.

V současném světě nás denně obklopuje spousta vizuálních informací, které ať už vědomě či podvědomě vnímáme. „... *kumulativním efektem současné vizuální kultury je určité ochuzení vidění, především ve smyslu ztíženého soustředění, přesycení obrazovými vjemy a rozpadu pozorovacích schopností.*“¹ Vizuální informace nás ovlivňují a vzhledem k jejich četnosti a obsahovému sdělení dochází k minimálnímu vyhledávání uměleckých děl v galeriích a v případě dětí „zabíjení“ hodnoty obrazu – uměleckého díla.

¹ KESNER ml., Ladislav. *Muzeum umění v digitální době*. Praha: Argo a Národní galerie, 2000, s. 112.

„... každodenní vizuální kultury a zejména do forem masové zábavy a trávení volného času, jež jsou přímými konkurenty muzea, plíživě vstupují prvky zmíněných obrazových technologií a zejména u mladé generace působí ne přetváření vzorců vnímání a vidění“² Galerijní animace by měla dětem a mládeži ukázat, že výtvarné umění je krásné a není nesrozumitelné. Galerijní animace zprostředkovává žákovi umělecké dílo a přibližuje mu myšlení autora prostřednictvím jeho tvořivé činnosti.

Zejména současné umění není mnohdy „krásné“ ve smyslu řemeslné dokonalosti, nebo zobrazení co nejvěrnější skutečnosti. Právě proto, že není krásné, nebo že nedokážou identifikovat, co pozorují na daném artefaktu, je pro ně nepochopitelné. Galerijní animace by měla žákům ukázat cestu k uměleckým dílům, která nejsou zejména v dnešní době mnohdy řemeslně zdatná (např. konceptuální umění), ale jsou krásná svou myšlenkou. Umění má vzbuzovat otázky a diskuse. Galerijní animace by měla děti znovu naučit pozorování a vnímání vizuální hodnoty, znovu je naučit používat fantazii a využívat již získané vědomosti či se vracet ke svým zážitkům. Jinak je rovněž důležité nahlížet na starší díla tzv. dobovým okem. Dílo je ovlivňováno historickým, politickým a kulturním zázemím místa kde vzniká.

Vnímání díla je formou interpretačního procesu, které v 60. letech Gillo Dorfles pojmenoval „specializované vnímání“. Ve své definici mluví o spojení citových i racionálních operací. Kontakt s uměleckým dílem je podle něj jistou osobní interpretací a identifikováním uměleckých obsahů. Cílem galerijní animace je zpřístupnit vnímání uměleckého díla široké veřejnosti a ne specialistům z oboru.³ Podle Ladislava Kesnera: „Estetický prožitek nastává, když se vizuální obsah vnímaného díla propojuje s informací, která již existuje

² KESNER ml., Ladislav. *Muzeum umění v digitální době*. Praha: Argo a Národní galerie, 2000, s. 110.

³ FIŠER, Zbyněk, HAVLÍK Vladimír, HORÁČEK Radek. *Slovem akcí obrazem*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 172-173.

v divákově myslí. Výsledkem tohoto spojení mohou být náhlé rozšíření a proměna divákova vědomí, které dále produkují řadu emocí – požitků, radost, údiv, strach, a další.“⁴ V ideálním případě by se vnímání díla mohlo stát flow prožitkem. Autorem tohoto termínu je psycholog Mihaly Csikszentmihalyi a dává jej do souvislosti s tvorbou výtvarných děl a vnímáním umění. „Můžeme však konstatovat, že téměř vždy jde o zážitek vnitřně uspokojující, radostný, někdy až extatický. Činnost se vlivem flow stává autotelickou, neboli sama činnost je uspokojující, není podstatný výsledek či další vedlejší motivy jako např. vidina odměny, peněz, slávy atd. Samotný prožitek se stává silnou motivací pro další opakování příslušné činnosti.“ Pokud chceme docílit pocitu flow, musí daná činnost přinášet člověku radost a musí mít jasný a dosažitelný cíl. V oblasti výtvarného umění je také důležité mít určité zkušenosti z dané oblasti a umět dílo soustředěně vnímat.⁵ Tyto potřebné znalosti a zkušenosti může divákovi předat právě galerijní animace.

Z hlediska vzdělávání galerijní animace rozvíjí veškeré klíčové kompetence žáků. „Kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.“ a „posiluje schopnost žáků kriticky myslet a uvažovat, převzít zodpovědnost za vlastní učení, vytvářet si nezávislé názory, obhajovat je a současně brát ohled na názory druhých.“... „Kritické myšlení je především aktivní a samostatné uvažování, podmíněné těmito schopnostmi: porozumění informací a její důkladné prozkoumání, porovnání myšlenky s jinými názory a tvrzeními, vidění faktů v souvislostech, využití všech úrovní logických myšlenkových postupů, zaujetí stanoviska a zodpovědnosti za ně.“⁶

⁴ KESNER ml., Ladislav. *Muzeum umění v digitální době*. Praha: Argo a Národní galerie, 2000, s. 89.

⁵ MARTINEC, Tomáš. Prožitek flow, výtvarná tvorba a vnímání uměleckých děl, *Aktuální otázky zprostředkování umění*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 73-75.

⁶ GRECMANOVÁ, Helena, URBANOVSKÁ, Eva. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 7, 9, 13.

Průběh galerijní animace

Přivítání dětí proběhlo v prostorách kavárny, přes kterou se do galerie vchází. V kavárně si žáci odložili věci, byli seznámeni s průběhem animace a po té jsme se vydali do galerie. První kroky dětí vedly po prostorách galerie, aby měly možnost seznámit se s prostorem a obrazy. Po té dostaly pracovní listy a první pokyny k hledání odpovědí na první otázky v pracovním listu. Ty byly seznamovací a v případě faktických odpovědí děti našly informace v tiráži či přímo v expozici, v té byly již zorientováni a proto jim pohyb po galerii nedělal problém. Po prvním prohlédnutí obrazů byli žáci vyzváni k pojmenování díla, jež je nejvíce oslovilo. Objevovala se pojmenování jako: stan, meč, něco roste, semínka, v mlze...

1. Jméno umělkyně a název výstavy.

2. Co se Ti líbí na obrazech? (3 slova)

3. Co Tě zaujalo na prostorách galerie? (3 slova)

4. Zkus vymyslet název pro obraz, který Tě nejvíce zaujal.

Po vymezeném čase jsme se všichni seskupili v první místnosti a společně jsme probíraly otázky 1. až 4., na které žáci před tím hledali odpověď. Během povídání se dozvěděli další informace o galerii a prostorách, ve kterých se nachází, a proto mohli zodpovědět otázku číslo 7. *Ve 12. století na našem území byl jaký umělecký sloh?*

Po té jsme obrátili pozornost k obrazům a k jejich tvorbě. Povídali jsme si o potřebě něco si nakreslit či zapsat v případě, že nás něco zaujme. S poukázáním na to, že si to lépe zapamatujeme. Obdobným způsobem vznikaly perokresby na plátno. Autorka četla knihu a meditativním způsobem pak prožitek z knihy zaznamenávala na plátno. V textu v prostorách výstavy si děti našly odpověď na otázku č. 6. *Z které knihy Petra Buzková čerpala svoji*

inspiraci? Žáci se postupně seznamovali s tvorbou Petry Buzkové a v průběhu seznamování poznávali nová slova, jako například: citadela, linie, meditativní, symbol. Nová slova a jejich význam si děti mohly zaznamenat do pracovního listu pod úkol číslo 8.

Na základě postupu vzniku perokreseb, jsme narazili na způsob vzniku prvních knih, kdy ještě neexistovaly počítače. Formou otázek a odpovědí jsme si ujasnili, že knihy byly ve 12. století psány ručně a pokud mělo vzniknout více výtisků, tak je bylo potřeba ručně přepsat.

Po teoretickém uvedení do galerie a seznámení se se způsobem vzniku děl cyklu Strom jsme se přesunuli do třetí místnosti, kde byly soustředěny všechny perokresby na plátno. V tuto chvíli začala kreativní část galerijní animace, kdy musely děti zapojit svou fantazii. Žáci byli vyzváni, aby se každý postavil k obrazu, který ho v této místnosti nejvíce upoutal. Dostávali otázky, které v nich měly probudit zvědavost, fantazii a hravost. Věděly jsme, jaké odpovědi chceme od dětí slyšet, takže podle toho zda se více či méně chytaly jsme, volily další otázky: *Všimli jste si nějakého motivu – předmětu, který by se na obrazech objevoval, který by je spojoval? Co vidíme na obrazech? LINIE Jsou tam i nějaké tvary? STROM Jak se jmenuje tato výstava? Můžeme nalézt strom i v těchto obrazech? Nemusí tam být celý, vidíte jeho některou část? Kde? Takto si děti postupně odpověděly na otázku číslo 5. Co je spojujícím motivem obrazů?*

S každým dalším úkolem se děti nořily více do tématu výstavy. Po té co rozkryly viděný či neviděný motiv stromu v kresbách, dostaly za úkol v pracovním listu:

9. Nakresli strom jednoduchou linií do připraveného rámečku.

A. Jaké tři části jsou typické pro strom?

Dají se ty 3 části přirovnat k rodinným generacím?

Popiš ty části ve tvém obrázku.

B. Představ si strom jako symbol cesty životem, co by znamenali

jednotlivé 3 části?

Strom měly načrtnout rychle, jen jako kdyby někomu chtěly vysvětlit slovo strom v cizím jazyce a to slovíčko neznaly. Představě se meze nekladly, mohly nakreslit jak listnatý, jehličnatý či opadavý. Žáci nacházeli odpovědi a propojovali něco, co zdánlivě působilo, že k sobě nepatří. Části stromu – kořeny, kmen a koruna byly identifikovány jako prarodiče, rodiče a oni děti. Části stromu rozluštili také jako symbol cesty životem – minulost, přítomnost, budoucnost. Skrze toto rozložení stromu a jeho přirovnání jsme se dostali k významu a podobě rodokmenu, který bývá vsazen do tvaru stromu.

Když jsme si ujasnili obsah motivu stromu, dostali žáci 4 kusy průhledné folie formátu A6. Na každou z nich měli nakreslit jiný strom. Byli rozděleni do skupinek po čtyřech a v rámci skupinky si vyměnili kresby na folii. Tak měl každý tři cizí stromy a jeden svůj. Poté jednotlivé vrstvy navrstvili na sebe, k pozdějšímu pozorování průsvitů jsme využili světel v podlaze.

Ona rozdílnost v chápání i zdánlivě jednoduchého motivu byla patrná již v začátku, kdy žáci měli jednoduchou linií nakreslit strom, jako by se jej snažili vysvětlit někomu cizímu. Každý si pod tímto pojmem představoval trochu jiný obraz. Zmatení jsme ještě umocnili, když jsme jednotlivé kresby navrstvili na sebe. Došlo k zhuštění linií a zhoršení čitelnosti informace.

Žáků jsme se ptali, proč kreslili právě fixem? Jestli je nějaká spojitost ve výrazu propisky (v autorčiných obrazech) a naším fixem? Jaký by byl rozdíl, kdyby kreslili např. tužkou nebo štětcem? Chtěli jsme, aby dospěli k poznání, že propiska a fix mají omezenou výrazovou škálu. Tedy jak řekl jeden žák: „Když přitlačím na tužku nebo na štětec s barvou, čára je silnější, nebo slabší.“ Na výrazu kresby se podílejí pravidla daného média.

Po navrstvení kreseb na sebe a pozorování průsvitů měli žáci hledat ono navrstvení v díle autorky. Správně rozpoznali vrstvení jednotlivých linií

perem. Na otázku, jestli dochází k vrstvení nebo překrývání u skutečného stromu, odpovídali např.: když se koukám ze spodu, listy i větve se překrývají a jsou nad sebou; vrstvy u letokruhů...

Každý si do svého pracovního listu na vymezené místo volně překreslil linie, které viděl díky prosvícení (obr. 4 a 6). Došlo ke splnutí několika vrstev stromu a vznikl tak jen těžko rozpoznatelný strom (obr. 5).

Nastala fáze úplného zapojení fantazie. Žáci měli popsat, co ve vytvořeném obrázku vidí. Po té dostali otázku, zda si myslí, že by někdo, kdo by teď obrázek viděl a nevěděl, jak vznikl, v něm rozpoznal motiv stromu? Cílem popisování nově vzniklého a dalších otázek bylo, že není důležité v díle rozpoznat hlavní motiv či myšlenku autora, ale že je podstatné si tam najít – vidět něco na základě svých zkušeností a své fantazie. Podstatné je se nebát dílo po svém interpretovat. Zamezit situaci, kdy si řeknou, že umění nerozumí a už se do galerie nevrátí.

Pro poslední úkol se žáci rozdělili do menších skupinek, které se volně rozmístily po galerii ve třech místnostech. Každá skupina dostala barevný tkaloun. Jejich úkolem bylo proplést tkaloun ve spárech mezi kameny v podlaze a pomocí tvarování provázku docílit tvar jakéhokoli stromu. Nepravidelnost a kostkovatost podlahy však jejich úsilí rušila. To, že se strom nedal pozorovat frontálně, ale pouze z určitého úhlu, rozrušovalo vnímání siluety stromu ještě více. Opět jsme došli k tomu, že strom byl jen částečně patrný. Pro ty, kteří by do místnosti vešli právě v momentě po dokončení úkolu, by to byl jen provázek propletený mezi kameny. Ale pro nás zasvěcené to byl významově strom. V diskusi jsme se žáků ptali jakým způsobem (z jakého úhlu) jsme naše stromy pozorovali. Správně poznamenali, že v případě drobných kreseb jsme mohli vidět celý strom i s kořeny, což ve skutečném světě nelze, poté jsme jej pozorovali „zešikma“, kdy docházelo k jeho zkreslení.

Na otázku z jakých úhlů můžeme vidět strom v přírodě, odpovídali následovně: z dálky (potom vidím celý, ale bez kořenů); stojím před ním (koukám-li před sebe, vidím jen kmen – obr.1), při natočení hlavou vidím pouze korunu; z letadla tzn. z ptačí perspektivy je vidět strom shora). Žáci měli hledat spojitost v těchto různých pohledech na strom v obrazech autorky a zdůvodňovat, proč tomu tak je právě u tohoto obrazu.

Při tomto úkolu jsme se rovněž zabývali skrytým obsahem obrazu a jeho symbolikou. Co je to symbol – symbolika. To když obrázek stromu v sobě skrývá další významy, k něčemu dalšímu odkazuje. V díle Petry Buzkové je to odkaz k rodině, životu, naší minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Po posledním úkolu přišel moment shrnutí nově nabitých informací z galerijní animace, diskuse a rozloučení.

Naučili jste se zde něco nového, co jste před tím nevěděli?

Změnil se Váš pohled na obrazy, když jste absolvovali galerijní animaci?

Když bych Vám řekla větu: *Věci nejsou vždy tím, čím se zdají být. Obsahují v sobě významové vrstvy, které je nutné rozkrýt k pochopení jejich obsahů.* Co tím říkám? Najděte odpověď zde na obrazech, nebo v naší animaci. že na obrazech jako jsou tady, nejsou jenom linie, které vidíme, ale že tam jsou obsaženy myšlenky umělkyně, nebo konkrétně tady na obrazech, skrytý strom.

V naší animaci jsme se zaměřili na možnosti pozorování objektu z různých úhlů. Překrývání a vrstvení linií v našich kresbách fixem, autorčiných linií propiskou, větví a vrstev kůry. Žáci hledali spojitosti ve výrazových škálách fix/propiska a tužka/štetec. Během své tvorby mohli pozorovat míru a způsob ztráty informace způsobené „šumem“, ať už vytvořené nakumulováním linií, nebo „rastrem“ podlahy galerie.

Některé z dětí byly v galerii vůbec poprvé, takže byly na začátku poučeny, jak se mají v galerii chovat. Po skončení animace jsme se jich

zeptaly, zda by ještě na nějakou výstavu šly a jestli by na výstavu Strom vzaly rodiče. Na obě otázky jsme dostaly pozitivní odpovědi, což bylo pro nás příjemné zjištění, že výtvarné umění má další nadšence z řad dětí.

Fáze galerijní animace

V galerijní animaci můžeme definovat třífázový model učení a myšlení E-U-R. Evokace je prvotní fáze, při které si žáci pokud možno aktivně a samostatně vybavují, co si o daném tématu myslí. Fáze Evokace nastala v našem případě po příchodu do galerie, kdy jako první proběhlo samostatné seznamování s výstavou a galerií a hledání odpovědí na první otázky. Druhou fází je Uvědomění si významu, kdy se žáci dozvídají nové informace a v hlavě se jim rodí nové myšlenky. Toto vše by měli aktivně zpracovávat a pozorovat změnu či stálost svého názoru na dané téma. Toto vše se odehrává při samotné akci galerijní animace, kdy se žáci setkali s novými slovy, museli se sami „poprat“ s vnímáním a následnou interpretací obrazů. V této fázi je podstatné dobře strukturovat harmonogram animace, aby žák neztrácel o téma a činnost zájem a zvolit vhodný způsob komunikace s ohledem na věk dětí. Poslední fáze Reflexe je totožná s moment shrnutí nově nabitých informací z galerijní animace, závěrečné diskuse a rozloučení.⁷

Galerijní animace nabízí „*vícedimenzionální komunikační pole: forma hry, experimentu, verbální či neverbální komunikace, vizuální, haptická, akustická, pohybová a další formy komunikace a interakce, sdělování a sdílení.*“⁸

⁷ GRECMANOVÁ, Helena, URBANOVSKÁ, Eva. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007, s. 31-38.

⁸ SVÁTKOVÁ, Barbora. *Výzkum galerijní pedagogiky v České republice a Evropě 2005-2008. Aktuální otázky zprostředkování umění*. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 38.

Použité metody

Z metod pramene poznání byly použity všechny tři: metoda slovní (monologické a dialogické), demonstrační (pozorování obrazů) a praktická činnost (výtvarná, tvořivá). Právě kombinace všech těchto metod má největší význam při dosažení kognitivních cílů animace. Byla použita i metoda z hlediska aktivity a samostatnosti žáků. Kdy žáci pracovali každý sám za sebe, ale také ve skupinkách kdy rozvíjeli své komunikační a sociální schopnosti. Metoda myšlenkových operací se uplatnila především při vnímání a interpretaci děl, ale také při definování nových slov. Z fází výuky bychom zde našli motivační, fixační a diagnostické, které byly využívány v průběhu celé animace.⁹

⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra, ŠOBÁŇ, Marek. *Muzejní edukace, rozšířená interaktivní verze*. [CD-ROM]. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2012, s. 62-65.

ZÁVĚR

Jedním z cílů animace bylo předání poznání, že i v na první pohled nic neříkajících liniích na obrazech se skrývá obsah, který je ovšem „zamaskován“ a je potřeba jej hledat. V obrazech autorky se jedná o *denotaci*¹⁰ ke stromu jako symbolu života, cesty a plynulosti bytí.

Žáci došli poznání, že artefakty nejsou vždy tím, čím se zdají být. Obsahují v sobě významové vrstvy, které je k pochopení obsahu potřeba rozkrýt. V naší animaci jsme se zaměřili na možnosti pozorování objektu z různých úhlů a překrývání a vrstvení (překrývání našich kreseb stromů a pozorování jejich průsvitů v galerii, u Petry Buzkové – překrývání linií u perokreseb, v přírodě – překrývání listů, větví, stromů v lese). Během své tvorby mohli žáci pozorovat míru a způsob ztráty informace způsobené „šumem“, ať už vytvořené nakumulováním linií, nebo „rastrem“ podlahy galerie.

Galerijních animací k výstavě Strom neproběhlo mnoho, ale všechny realizované se setkaly s pozitivním ohlasem jak u dětí, tak u pedagogického doprovodu. V našem případě máme výhodu, že jsme tandem pracující v oblasti výtvarného umění na volné noze. To nám umožňuje mít ideální způsob spolupráce při realizaci galerijní animace, kdy má Monika podklady již od samého začátku a je součástí výstavního týmu, v tomto případě umělkyně, kurátorka a pedagog. Negativum nacházíme v nesnadném prosazení kvalitní galerijní animace ve velké konkurenci zavedených velkých galerií. Přesto nás nadšení a touha po vzdělávání dětí v oblasti umění neopouští. Krásným shrnutím na závěr uvádím reakci jedné paní učitelky, s kterou spolupracujeme pravidelně, což nám mimo jiné umožňuje mít kritický pohled ze strany pedagoga.

¹⁰ GOODMAN, Nielson. *Jazyky umění – nástin teorie symbolů*. Praha: Academia, 2007. Pojmy od Goodmana, *denotace* – odkazování, ukázání na objekt; *exemplifikace* neboli předvedení, vzorek.

„V Galerii u Kunštátů žáci tvořili jinak. Ale zase tím, že já nemám pracovku ani výtvarku, tak... To bych ani tak neuměla. To bylo prostě tak celostní, že to prostě umí jen ten, kdo to umí.

Dostali kus provázku, kus prostoru, románskou obláskovou dlažbu a měli pracovat ve skupině. A teď přesně vidíš, že ty děti, co se doma učí všechno nazpaměť, jak nemají vůbec odvahy. Bojí se té fantazie, takže se začnou koukat k sousedům a myslí si, že něco je správně. Oni vůbec neví, že se to může udělat různě. A to je asi trošku chyba našeho českého školství, že i při výtvarce se říká, takhle, takhle a neříká se, „Vezměte si barvu a udělejte si čtvrtku.“ Takže u těch provázků s tím stromem se ta skupina bála, že to nemusí být dobře. A pak se diví, že tvar, který udělala jiná skupina, která si pod tím představovala strom, je pro ně hřib. To bylo krásné. To je takové osvobození asi taky toho úspěšného, tam tvoří. A pak měli průsvitné papíry, opět ve skupinách, na které kreslili strom. Oni ale nevěděli, k čemu směřují. Děcka klečela na zemi, nebyl tam moc velký prostor. To bychom my učitelé řešili, oni (v galerii) to neřeší. To by bylo dobré, kdybychom taky měli odvalu nechat je tak volně „pracovat“ v prostoru.

Pak ještě pojmenovávali obrazy, co vlastně na tom obraze vidí. To bylo fakt zajímavý, protože to si i užívali, tam mohli vidět, že každý pod tím vidí něco jiného a opět je to rozvoj fantazie. A některé ty názvy byly úžasné. No a ještě tam byly ty úžasné románské prostory, které mi neustále nabízí, jo a taky Jiřík z Poděbrad. To už si taky zapamatují.“¹¹

¹¹ Rozhovor s pedagogickým doprovodem 4. třídy ZŠ.

Příklady dobré praxe

Strom - symbol růstu, zrání a poznání

Cílová skupina: děti a mládež

Tématická oblast: výtvarné umění, literatura, rodina

Téma: seznámení se s tvorbou mladé malířky Petry Buzkové

Cíl: vytvořit u dětí vztah k výtvarnému umění, vychovat si návštěvníka galerií výtvarného umění, naučit je jak po svém vnímat umění a interpretovat dílo

STRUČNÝ POPIS PROGRAMU:

1. Samostatné seznámení se s prostory galerie a s vystavenými díly.
2. Teoretické základy k výstavě, práce s pracovním listem formou otázek a diskusí.
3. Vnímání a interpretace kreseb na plátně.
4. Motiv stromu a rodina.
5. Kresba na průsvitnou fólii a vrstvení motivu stromu. Zapojení fantazie a interpretace vlastního vytvořeného obrazu. Uvědomění si principu vrstvení v díle Petry Buzkové, v přírodě u stromu a tvorbě žáků.
6. Práce s prostorem při realizaci reliéfu stromu do románské podlahy pomocí tkalounu.
Ztráta informace způsobené „šumem“ vytvořené naakumulováním linií fixu, nebo „rastrem“ podlahy galerie.
7. Shrnutí nově nabitých informací z galerijní animace, diskuse a rozloučení.

POUŽITÉ AKTIVIZAČNÍ METODY:

Vybízení k uplatnění vlastní fantazie zážitků a zkušeností, práce s navrstveným motivem, práce s prostorem a rastrem podlahy.

POUŽITÉ POMŮCKY A TIŠTĚNÉ MATERIÁLY:

Pracovní list žáka pro zaznamenání teoretických informací, tužka a podložka.

Pomůcky: pauzovací papír, fix, umělecká díla, tkaloun.

HODNOCENÍ PROGRAMU PO REALIZACI:

Děti ocenily specifické prostory galerie. V průběhu celé animace byly aktivní a nadšené pro věc. Pochopily princip vnímání děl a odcházely s pocitem, že do galerie chtějí chodit. Vybudovaly si vztah k výtvarnému umění, v tomto případě k malbám a kresbám na plátno.

ČETNOST PROGRAMU:

V rámci měsíční dočasné výstavy byly realizovány dvě galerijní animace pro 4. a 5. třídu ZŠ.

AUTOŘI, DATUM A MÍSTO KONÁNÍ AKCE:

Mgr. Monika Vortelová, MgA. Lucie Vojtíšková, květen 2013, Galerie U Kunštátů, Praha.

UKÁZKA Z FOTODOKUMENTACE:

<http://www.anyart.cz/projekty/doprovodny-program/galerijni-animace/galerijni-animace-3-5-2013-vystava-petra-buzkova-strom-galerie-u-kunstatu/>

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- FIŠER, Zbyněk, HAVLÍK Vladimír, HORÁČEK Radek. *Slovem akcí obrazem*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 208 s. ISBN 978-80-210-5389-2.
- GOODMAN, Nielson. *Jazyky umění – nástin teorie symbolů*. 1. vydání. Praha: Academia, 2007. 231 s. ISBN 978-80-200-1519-8.
- GRECMANOVÁ, Helena, URBANOVSKÁ, Eva. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. 1. vydání. Olomouc: Hanex, 2007. 180 s. ISBN 80-85783-73-8.
- KESNER ml., Ladislav. *Muzeum umění v digitální době*. 1. vydání. Praha: Argo a Národní galerie, 2000. 259 s. ISBN 80-7035-155-1; 80-7203-252-6.
- MARTINEC, Tomáš. Prožitek flow, výtvarná tvorba a vnímání uměleckých děl, *Aktuální otázky zprostředkování umění*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. S. 73-75. ISBN 978-80-210-4371-8.
- SVÁTKOVÁ, Barbora. Výzkum galerijní pedagogiky v České republice a Evropě 2005-2008. *Aktuální otázky zprostředkování umění*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. S. 38-46. ISBN 978-80-210-4371-8.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra, ŠOBÁŇ, Marek. *Muzejní edukace, rozšířená interaktivní verze*. [CD-ROM]. 1. vydání. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2012. 504 s. ISBN 978-80-244-3130-7.

PŘÍLOHY

1 Prostory galerie U Kunštátů.

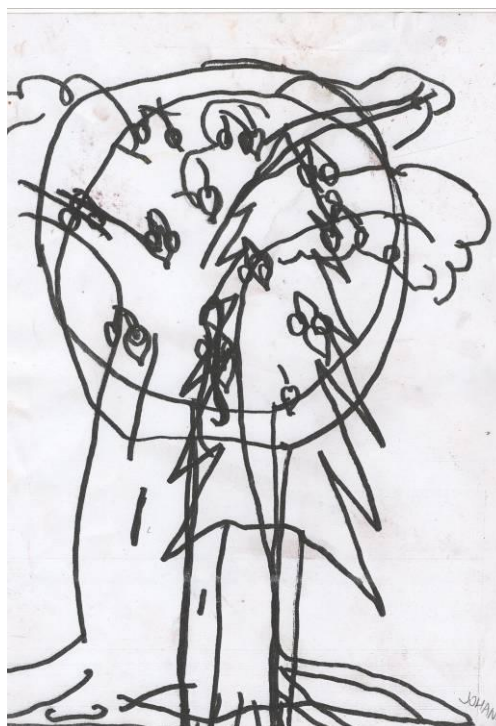
2 Prostory galerie a žáci s pracovními listy.

3 Žáci pozorující průsvity kreseb stromů nad světlem v zemi galerie.

4 Průsvit několika vrstvami stromů.

5 Zachycení prosvítajících linií na jednu vrstvu papíru.

6 Obrázek vytvořený průsvity jednotlivých vrstev kreseb na pauzovacích papírech.

7 Vytváření stromu pomocí tkalounu do románské podlahy.

8 Vytvořená silueta stromu v nepravidelné struktuře podlahy.

PRACOVNÍ LIST ŽÁKA

1. Jméno umělkyně a název výstavy.
2. Co se Ti líbí na obrazech.
3. Co Tě zaujalo na prostorách galerie.
4. Zkus vymyslet název pro obraz, který Tě nejvíce zaujal.
5. Co je spojujícím motivem obrazů.
6. Z které knihy Petra Buzková čerpala svoji inspiraci.
7. Ve 12. století na našem území byl umělecký sloh:
8. Linie

Citadela

Meditativní

Symbol

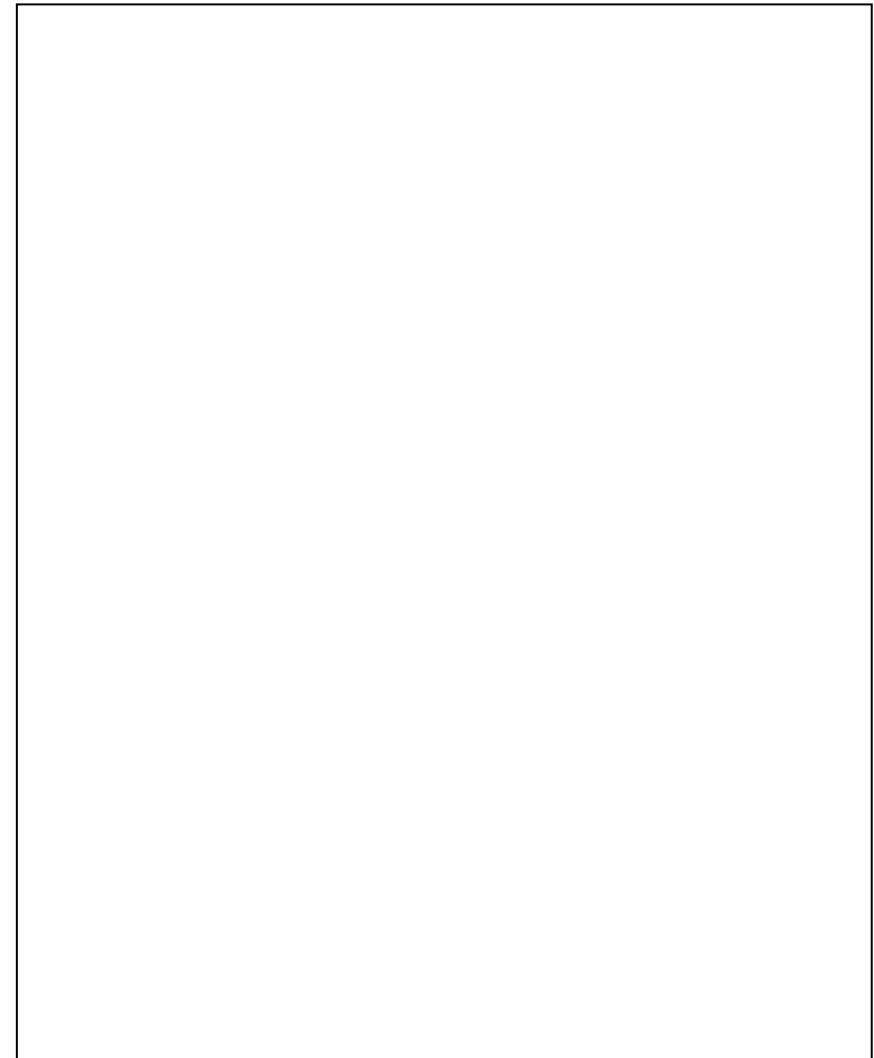
9. Nakresli strom jednoduchou linií do připraveného rámečku.

A. Jaké tři části jsou typické pro strom.

Dají se ty 3 části přirovnat k rodinným generacím.

Popiš ty části ve tvém obrázku.

B. Představ si strom jako symbol cesty životem, co by znamenali jednotlivé 3 části.

Zde si nakresli výsledný obraz, vzniklý překrytím fólií
jednotlivých obrázků se stromem.

